

POŠKODBE PRI DELU LETA 1999

Accidents at Work in 1999

Metka Teržan*, Saša Žebovec**

UDK 331.46:311.31(497.4)»1999«

Povzetek

V letu 1999 je bilo v Sloveniji prek obrazca ER-8 prijavljenih 26.485 poškodb pri delu, od tega jih je bilo 27 s smrtnim izidom. Številka je zelo podobna lanskemu, smrtnih neizidov je bilo celo bistveno manj. Podrobnejša analiza je pripravljena le za poškodbe na delovnem mestu. Poškodujejo se v glavnem mladi moški. Največ neizidov pri delu se zgodi septembra, sledijo marec, maj, junij, oktober in november s približno enakim številom neizidov. Večina delavcev se poškoduje v začetku delovnega tedna v ponedeljek in torek, v rednem delovnem času. V tretjini primerov si poškodujejo prste in dlani, sledijo poškodbe nog. Glavni vzroki poškodb so zdrs in padci ter padci predmetov. Največ delavcev se poškoduje v rudarstvu, sledijo gradbeništvo, gozdarstvo in predelovalne dejavnosti.

Abstract

In 1999, 26.485 people were reported via ER-8 form to sustain occupational injuries, 27 of which were fatal. The number is very much similar to one last year, with even smaller number of fatal injuries. Detailed analysis was conducted regarding only the injuries that happened on the workplace. Young male workers are most often involved in these accidents. Months in which most of the accidents occur are the following: September closely followed by March, May, June, October and November. Majority of the accidents happens in the beginning of the working week, that is on Monday and Tuesday during the working time. One third of all cases are injuries to fingers, palms, followed by injuries to legs. One of the most common reason for the accidents are slips and falls of the persons and falls of the objects. The majority of the workers sustains injuries in economic activities such as mining and quarrying industry, followed by construction and manufacturing.

Uvod

Kot poškodba pri delu se po definiciji Mednarodne organizacije dela (ILO) šteje vsak nepričakovan in nenačrtovan pojav, vključujoč nasilje, ki izhaja iz dela ali je z njim povezano, kar rezultira v poškodbi delavca ali celo v njegovi smrti. Sem spadajo tudi vse poškodbe, ki nastanejo na potovanju, ob prevozu ali v prometnih nezgodah, v katerih se poškodujejo delavci in nastanejo med ali v povezavi z delom, ko delavec dela oziroma opravlja posle za delodajalca.

Poškodbe na poti z dela in na delo so definirane kot tiste, ki nastanejo na običajni poti v obeh smereh med delovnim mestom oz. mestom usposabljanja delavca in njegovim stalnim ali začasnim bivališčem, mestom, kjer se običajno hrani oziroma, kjer dobiva plačo (ILO, 1996).

V Sloveniji med poškodbe na delu po Zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju prištevamo tudi poškodbe na poti z dela in na delo.

Sam sistem zbiranja podatkov o poškodbah pri delu je star 20 let in je dobro utečen, je pa nekoliko prepočasen in bi ga bilo treba posodobiti v vsebinskem in organizacijskem smislu. Predstavitve stanja na tem področju pripravljamo vsako leto in poskušamo opozarjati na najbolj pereče probleme (Žebovec, Teržan, 1999). To je predvsem ogroženost mladih delavcev (Teržan, 1998), opozarjamo pa tudi na tiste gospodarske dejavnosti in tiste aktivnosti, ki imajo najhujše posledice za delavca – to je smrt (Teržan, Dodič Fikfak, 1998).

Ne nazadnje bi bilo treba narediti dodatne študije ne le o značilnostih dogodka, ampak tudi o značilnostih delavca s psihološkega in socialnoekonomskega stališča (Kirshenbaum, Oigenblick, Goldberg, 2000).

Analizo poškodb pri delu v Republiki Sloveniji smo na podlagi uradno prijavljenih neizidov pri delu, ki jih dobimo od Inšpektorata za delo, pripravili na Uradu RS za varnost in

zdravje pri delu, ki deluje kot organ v sestavi Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve.

Na Uradu za varnost in zdravje pri delu obdelamo samo poškodbe, ki so se pripetile na delu in službeni poti, izločimo pa poškodbe pri delu, ki so se zgodile na poti na delo in z dela.

Rezultati

Poškodbe pri delu leta 1999

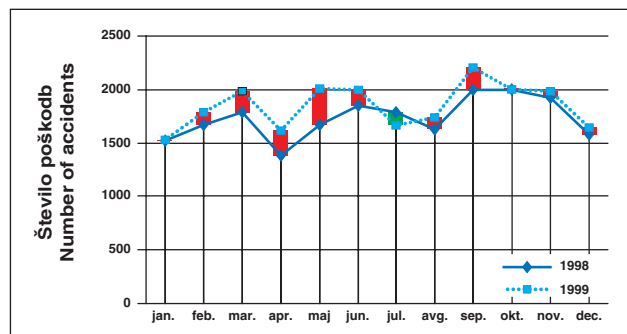
Po začasnih podatkih Inšpektorata za delo je bilo v Sloveniji leta 1999 registriranih 26.485 poškodb pri delu oz. 33,9 poškodbe na tisoč zaposlenih, od tega 27 s smrtnim izidom. Tako smo v letu 1999 na Uradu RS za varnost in zdravje pri delu obdelali 22.203 prijave poškodb pri delu, ki so se zgodile na delovnem mestu oz. 28,5 poškodbe na tisoč zaposlenih. To je 83 % vseh prijavljenih poškodb. Delež poškodb na poti na delo/z dela je bil v letu 1999 nekoliko višji, kot je povprečje za zadnjih 10 let (11 %) (Macarol Hiti, Teržan, 2000). V nadaljevanju bodo ti podatki podrobneje predstavljeni.

Analiza poškodb pri delu po mesecih v letu nam pokaže, da se je v opazovanem obdobju največ oseb poškodovalo septembra, sledita oktober in maj. Največji porast števila poškodovanih oseb smo zabeležili maja, aprila in septembra. V juliju pa je prišlo do padca števila poškodb v primerjavi z istim mesecem leta 1998.

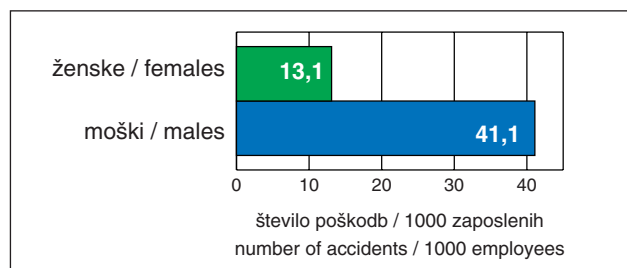
Število poškodb pri delu na zaposlenega delavca ne odstopa od prejšnjih let. Tudi značilnosti ostajajo iste. S tem stanjem ne moremo biti zadovoljni. Poskrbeti bomo morali za določene ukrepe, saj je splošno znano, da varno okolje in visoka raven zavesti o varnosti in zdravju pri delu najbolj vplivata na zmanjševanje števila poškodb pri delu v podjetjih (Varonen, Mattila, 2000; Zohar). Posebno pozornost bi bilo treba posvetiti bolj doslednemu izobraževanju mladih delavcev (Castillo, Davis, Wegman, 1999) in vračanju delavcev na delo po poškodbi (Strunin, Boden, 2000).

* Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Urad Republike Slovenije za varnost in zdravje pri delu, Vojkova 4, Ljubljana

** Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Urad Republike Slovenije za varnost in zdravje pri delu, Vojkova 4, Ljubljana

Slika 1. Poškodbe pri delu v letu 1999 po mesecih
Figure 1. Accidents at work by month

Slika 2. Grafični prikaz primerjave poškodb pri delu po spolu
Figure 2. Accidents at work by sex

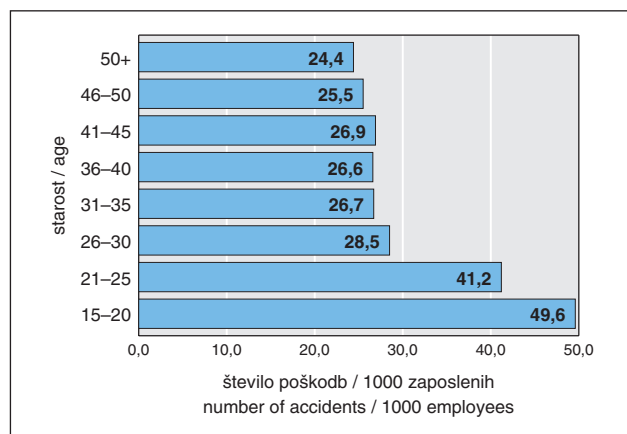
Poškodbe pri delu po spolu

Leta 1999 se je na delu poškodovalo 4596 žensk in 17.607 moških. Po številu poškodb na tisoč zaposlenih je pri moških kar trikrat več poškodb kot pri ženskah.

Poškodbe pri delu po starosti

V letu 1999 se je poškodovalo največ delavcev v starostni skupini do 20 let, saj se je pripetilo kar 49,6 poškodb pri delu na tisoč zaposlenih. Sledi starostna skupina od 21 do 25 let z 41,2 poškodovanih na 1000 zaposlenih. Ti dve starostni skupini sta nad skupnim povprečjem, ki znaša 28,5 poškodb na tisoč zaposlenih. S starostjo število poškodb na tisoč zaposlenih počasi upada.

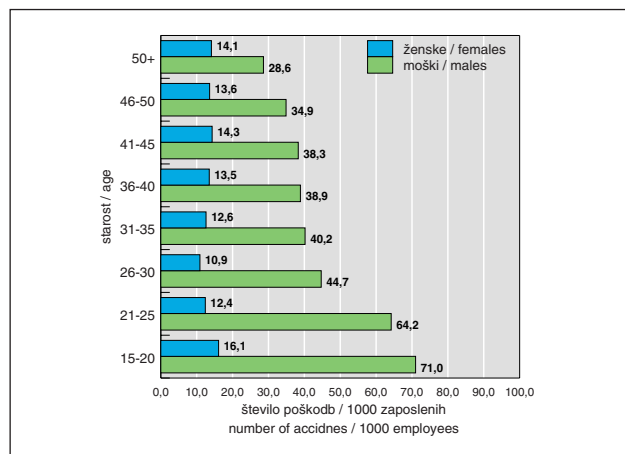
Na sliki številka 4 so prikazani podatki o številu poškodb pri delu na tisoč zaposlenih glede na starost in na spol. Spet je izpostavljena izrazita ogroženost mlajše moške populacije.

Slika 3. Poškodbe pri delu po starosti
Figure 3. Accidents at work by age

Poškodbe pri delu po dnevu poškodbe

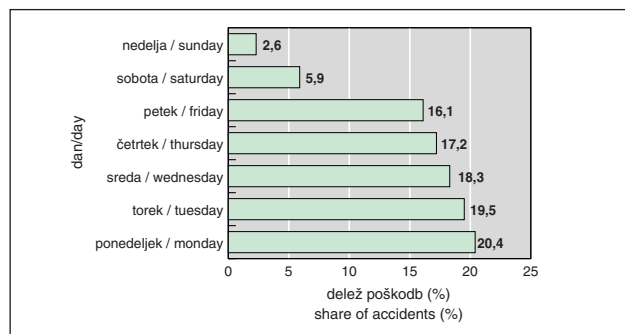
V letu 1999 se je največ delavcev poškodovalo ob ponedeljkih, med tednom pa se je število poškodb zmanjševalo. Tudi to je običajna slika poškodb pri delu.

Slika 4. Poškodbe pri delu po starosti in po spolu
Figure 4. Accidents at work by age and sex

Ure, prebite na delu do poškodbe

Leta 1999 se je 10,4 % poškodb pri delu pripetilo v prvi delovni uri. 43,7 % poškodb se je zgodilo med prvo in četrto delovno uro, medtem ko se je 41,9 % poškodb pri delu pripetilo v zadnjih treh urah normalnega osemurnega delovnega časa. V podaljšanem delovnem času se je leta 1999 zgodilo 4,0 % vseh poškodb, vendar je treba upoštevati dejstvo, da je bilo v podaljšanem delovnem času opravljenih bistveno manj delovnih ur.

Slika 5. Poškodbe pri delu po dnevih
Figure 5. Accidents at work by day

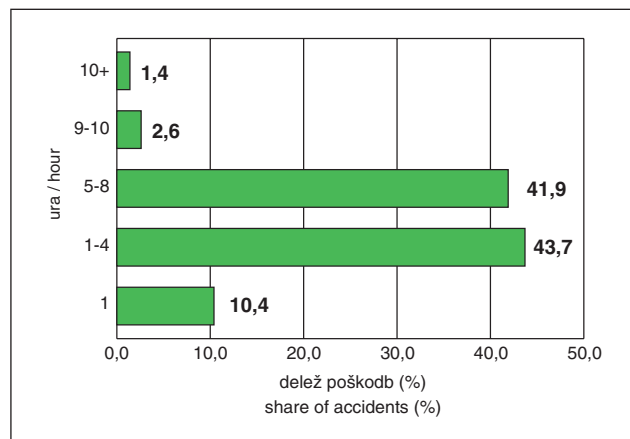
Poškodbe pri delu po delih telesa

V letu 1999 so bile najpogostejše poškodbe dlani in prstov (30,1 %) oziroma prstov (26,8 %). Kar 24,9 % poškodb prstov se je pripetilo na strojih, 19,6 % zaradi stika z ostrim predmetom in 19,2 % pri delu z orodjem.

Na drugem mestu so poškodbe nog, ki so si jih delavci poškodovali pri 24,4 % primerov. Najpogostejši vzrok poškodb nog, je bil zdrs oziroma padec na ravnem skoraj pri polovici primerov (47,8 %).

Poškodbe pri delu po vzrokih

V letu 1999 se je največ poškodb pripetilo zaradi zdrsov oz. padcev na ravnem, in sicer 18,1 % vseh poškodb. Temu vzroku sledijo poškodbe zaradi padca predmeta in udarcev ob predmet. Deleži ostalih vzrokov so manjši od 10 %.

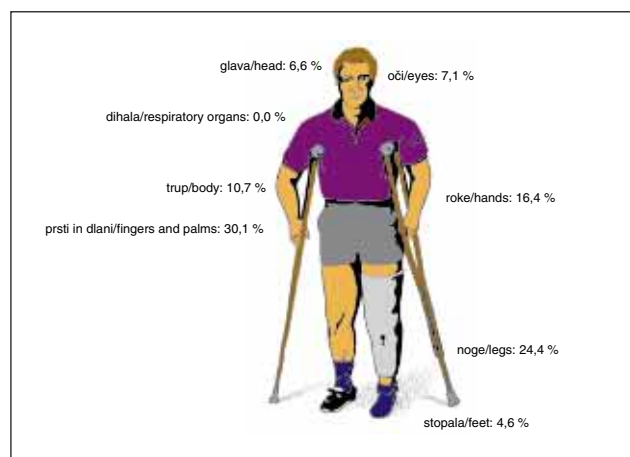

Slika 6. Poškodbe pri delu po urah, prebitih na delu do poškodbe

Figure 6. Accidents at work by working hour

Poškodbe pri delu po dejavnostih

V preglednici 2 so prikazani podatki o poškodbah pri delu v letu 1999 po dejavnostih. Tabela vsebuje podatke o številu poškodb pri delu po dejavnostih in podatek o številu poškodb pri delu na tisoč zaposlenih. Največ poškodb pri delu je bilo v rudarstvu (60,1 na 1000 zaposlenih), gradbeništvu (50,3) in predelovalnih dejavnostih (42,7).

Slika 7. Pri delu poškodovani deli telesa

Figure 7. Accidents at work by parts of the body

Razprava

Število poškodb pri delu je najvišje v septembru, kar bi lahko pojasnjevali s prilagajanjem delavcev po prihodu z dopustov. Upoštevati bi bilo treba tudi količino dela. Zanimivo je, da zimski meseci niso tako izpostavljeni, vzrok za to je verjetno v manjši količini dela in v manjšem obsegu raznih zunanjih del.

Moški so zaradi poškodb pri delu bistveno bolj ogroženi kot ženske. Sicer pa so poškodbe tudi glavni razlog za umrljivost pri moških v aktivni dobi vse do 44. leta starosti (Zdravje in ..., 2000).

Poškodbe pri delu izven dela najbolj ogrožajo najmlajše delavce v vseh državah (Rok-Simon, 1999). To dejstvo, zahteva dobre preventivne programe. Vanje bi se morali vključevati ne le v času izobraževanja za poklic, ampak na vseh stopnjah izobraževanja. Pomagati bi morali tako učitelji kot tudi zdravstveni delavci, ki prihajajo z mladimi delavci v stik na vseh ravneh.

Razlike med delavci in delavkami so v najmlajših starostnih skupinah po številu poškodb pri delu še posebej izrazite. Eden od razlogov je verjetno tudi ta, da morajo fantje opravljati težja in nevarnejša.

Tudi najpogostejši pojav nezgod pri delu v začetku delovnega tedna bi lahko pojasnili s prilagajanjem na delovne razmere po prostem koncu tedna. Nekateri pojasnjujejo to značilnost poškodb pri delu (ki je enaka v vseh raziskavah, tudi v tujini) tudi z večjim tempom dela. To je eden od razlogov, da se pri pripravi načrtov za ohranjanje varnosti in zdravja pri delu izredno poudarja, da je treba začeti delovni teden in tudi delovni dan z nekoliko nižjim tempom dela in ga potem stopnjevati.

Razporeditev po urah delovnega časa je logična in se najlažje pojasni z intenzivnostjo dela in utrujenostjo delavcev.

Poškodbe pri delu so večinoma lažje – delavci si najpogosteje poškodujejo prste rok in dlani. Podatek je enak v vseh starostnih skupinah.

Pomembnejši od posledice je razlog, ki do poškodbe pripelje – to je nezgoda. To moramo še posebej natančno proučiti. Najlažje je, če je vzrok poškodbe možno odpraviti s tehničnimi ukrepi, vendar pa je povečini v ospredju človeški faktor. Tega je veliko težje proučevati, še težje pa je vplivati nanj. Zato se v zadnjem času v vseh programih za preprečevanje poškodb pri delu izredno poudarja, da se mora želja po ohranjanju zdravja delavcev v podjetju čutiti v vseh aktivnostih: v izbiri strojev in opreme, v zagotavljanju varnega okolja, ljudem prijazni organizaciji dela in intenzivnosti delovnih nalog. Ozračje varnosti je po študijah, narejenih v tujini, najbolj intenzivno povezano s padcem števila poškodb pri delu.

Izredno pomembno je tudi ravnanje delodajalcev po poškodbi delavcev. Delavci se po daljši odsotnosti z dela nemalokrat čutijo odrinjene iz delovnega procesa in za delodajalce nezanimive. Te občutke delavcev je treba preseči in jih z raznimi organizacijskimi in drugimi konkretnimi ukrepi na delovnem mestu spodbujati, da se prej vrnejo na delo.

Podatek o številu poškodb pri delu po posameznih gospodarskih dejavnostih bo posebej pomemben, ko bodo delodajalci stimulirani za izboljševanje varnostnih razmer v svojem podjetju po sistemu bonus-malus in bo za primerjavo služila pogostost poškodb pri delu v podobnih podjetjih.

Sklepne misli

Analiza poškodb pri delu iz podatkov, ki so nam na razpolago, nam služi za pripravo ustreznih ukrepov na nacionalni ravni in na ravni podjetja.

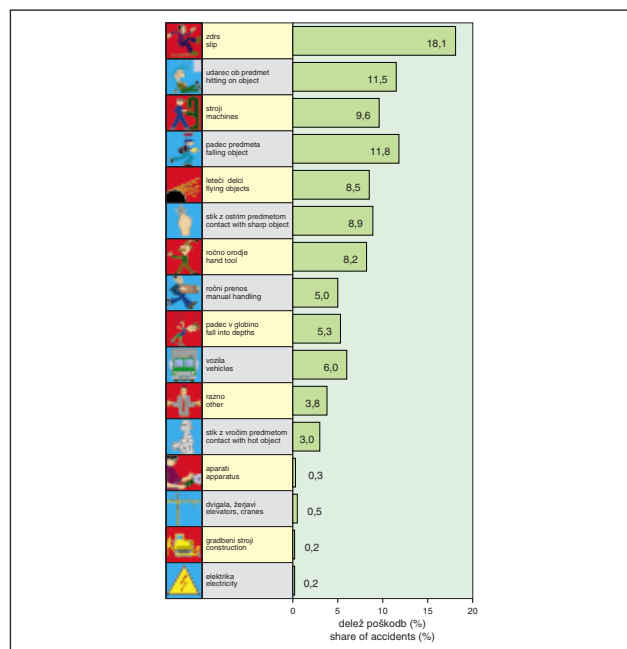
Ustrezna zakonodaja za izboljševanje ozračja varnosti je bila že sprejeta in bo dopolnjena še z določenimi podzakonskimi akti in navodili za varno delo. V tem trenutku najbolj manjka izdelan sistem nagrajevanja tistih delodajalcev, ki že investirajo v zdravje svojih delavcev v okviru zdravstvenega zavarovanja.

Na ravni podjetja bo v okviru ocene tveganja in priprave izjave o varnosti treba tudi načrtovati, kako izboljšati pogoje dela, da bo delo delavcev čim bolj varno.

Literatura

1. ILO. Recording and notification of occupational accidents and diseases. An ILO code of practice, Geneva, 1996
2. Žebovec S, Teržan M. Poškodbe pri delu leta 1998. Ujma 1999, 13:185–8.
3. Teržan M. Poškodbe na delu pri mladih delavcih. In: Ogroženo zdravje mladostnikov. Drugi kongres šolske in visokošolske medicine Slovenije. Brdo pri Kranju. Zdravstveno varstvo 1998; 37 suppl.:85–94.

Preglednica 1. Poškodbe pri delu po vzrokih
Table 1. Accidents at work by causes

Preglednica 2. Poškodbe pri delu po dejavnostih
Table 2. Accidents at work by activities

dejavnost / activities	število poškodb / no. of accidents	štev.pošk./1000 zaposlenih / no. of accidents/1000 employees
A – kmetijstvo, lov, gozdarstvo A – agriculture, hunting and forestry	827	31,5
B – ribištvo B – fishing	5	17,9
C – rudarstvo C – mining and quarrying	320	60,1
D – predelovalne dejavnosti D – manufacturing	10257	42,7
E – oskrba z elektriko, plinom, vodo E – electricity, gas and water supply	447	37,8
F – gradbeništvo F – construction	3067	50,3
G – trgovina; popravila motornih vozil G – wholesale, retail trade; vehicle repair	1831	16,9
H – gostinstvo H – hotels and restaurants	550	20,0
I – promet, skladiščenje, zveze I – transport, storage and communications	1139	22,8
J – finančno posredništvo J – financial mediation	78	4,0
K – nepremičnine, najem, poslovne storitve K – real estate, lease & business activities	670	13,0
L – javna uprava, obramba, socialno zavarovanje L – public administ. & defence; social insurance	1040	24,1
M – izobraževanje M – education	589	10,9
N – zdravstvo, socialno varstvo N – health care and social security	1023	19,5
O – druge javne, skupne in osebne storitve O – other social and personal services	360	13,5
P – zasebna gospodinjstva z zaposlenim osebjem P – private households with employees	0	0,0
SKUPAJ TOTAL	22203	28,5

4. Teržan M., Dodič Fikfak M. Smrtne poškodbe pri delu v Sloveniji v letu 1997. Delo in varnost 1998,43, 4: 163–5.
5. Varonen U, Mattila M. The safety climate and its relationship to safety practices, safety of the work environment and occupational accidents in eight wood-processing companies. Accident Anal Prevention 2000, 32 (6):761–9.
6. Zohar D. A group-level model of safety climate: test the effect of group climate on microaccidents in manufacturing jobs.
7. Castillo DN, Davis L, Wegman DH. Young workers. Occupational Medicine 1999;Jul–Sept; 14(3): 519–36.
8. Strunin L, Boden LI. Paths of reentry: employment experiences of injured workers. American Journal of Industrial Medicine 2000; 38(4): 373–84.
9. Kirshenbaum A, Oigenblick L, Goldberg AI. Well being, work environment and work accidents. Social science medicine 2000; 50: 631–9.
10. Macarol Hiti M, Teržan M. Poškodbe pri delu v Sloveniji v zadnjih 10 letih (1989 do 1998). In: Zbornik referatov Globalna varnost, IV.mednarodna konferenca. Bled. Zavod za varstvo pri delu 2000;
11. Zdravje in zdravstveno varstvo, Slovenija, 1987–1996. Zdravstveno varstvo 2000;39 suppl.:70.
12. Rok–Simon M.: Ocena razširjenosti problema poškodb in zastrupitev v Sloveniji. Zdravstveno varstvo 1999, Priloga: Zdravstvena kultura št. 26; 3,4: 149–70.